

‘Bij ons in Auschwitz’

Toespraak herdenking Metaheerhuis 27 januari 2020

Op 27 januari 1945 werd Auschwitz bevrijd. Een fabriek waar systematisch 1,1 miljoen Joden zijn vermoord.

Een moordfabriek. Voor het vergassen van de slachtoffers, werden ze kaalgeschoren. Toen ik Auschwitz bezocht, heb ik het gezien. Honderden bossen haar, alsof ze net naar de kapper werden geweest. De Duitsers maakten er tentdoek van. Een moordfabriek met mensen als grondstof. ‘Bij de Pruisische Munt hielden tientallen Berlijners zich bezig met het omsmelten van gouden kiezen’ schrijft Geert Mak in ‘In Europa’ (blz. 536).

1.100.000 mensen. Waren het er exact zoveel?

W. Szymborska dichtte erover:

*De geschiedenis rondt skeletten af naar nul/
Duizend en een is nog altijd duizend/
Het is alsof dat ene nooit heeft geleefd*

Auschwitz. Met Duitse precisie kwamen de treinen aan. Stipt op tijd. Voor de treinkaartjes van de NS en de DB hadden de Joden zelf betaald. Niets wees bij aankomst op hun lot. Er stonden vriendelijke barakken, met gordijntjes en geraniums.

De moeder van de schrijver Arnon Grunberg zat ook in zo’n trein. Met haar eigen moeder. Wanneer je links uitstapte, werd je direct vergast. Wanneer je naar rechts liep, mocht je gaan werken in het arbeidskamp. Of andersom. De tragiek van het toeval.

Toevallig was het niet dat in het Poolse stadje Oswiecim zoveel Joden omkwamen. Het was een geplande massamoord. Het stuk voor stuk doodschietsen van Joden door middel van een nekschot duurde te lang. Het kostte te veel moraal, drank en drugs om de leden van de Einsatzgruppen. In 1942 werd in een villa in de buurt van Berlijn, aan de Wanssee, besloten tot een ‘Eindoplossing’.

‘Zullen we ze steriliseren?’

‘Nee, ook dat duurt te lang.’

‘Met vergassing en verbranding kunnen duizenden eenheden per dag worden verwerkt’.

Aldus geschiedde. De helft van de deelnemers aan deze conferentie was overigens gepromoveerd of zelfs hoogleraar.

Zo werden ook in Gouda Joodse burgers opgeroepen zich te melden op het station. Uiteraard werkten de NSB-burgemeester en de plaatselijke politie mee. Binnen een paar jaar werden 388 jongens en meiden, mannen en vrouwen, opa's en oma's afgevoerd en vermoord. Het is goed dat premier Rutte gisteren excuses aanbood voor het feit dat ook de Nederlandse autoriteiten deze praktijken uitvoerden. Dat geldt evenzo de Goudse autoriteiten van toen. Met als gevolg dat mensen van hier massaal werden vermoord.

Zoals Herbert Asch, 26 jaar was deze Gouwenaar toen hij in Auschwitz stierf. Met eer noem ik Edith Roseij Beek. Ze werd niet ouder dan 9 toen ze nietsvermoedend uitstapte op het perron van Auschwitz. Als deze demonische vernietiging niet was ingezet, was ze nu rond de 86 jaar geweest en gewoon een inwonster van de Hanepraaij. Onschuldig omgebracht op 9 jarige leeftijd. Letterlijk onbeschrijfelijk.

Voor hen was er geen Metaheerhuis, waar ze ritueel gereinigd konden worden. Voor hen was er geen graf. Voor hen leggen we straks een steen.

Is de Holocaust iets van toen? Is de Jodenhaat voorbij?

Nee. Het kwade is ook in ons nabij. Het uitsluiten van anderen gebeurt ook vandaag volop. De daders van de Holocaust waren keurige burgers. Zo was er een visvereniging uit Oostenrijk. Ze spaarden ieder jaar voor een teamuitje. 'Zullen we niet eens een keer naar een concentratiekamp gaan?' Ze vroegen toestemming aan Berlijn en kregen toestemming. Ze kleedden zich om. Hebben een week lang Joden, Homo's en Zigeuners afgepeigerd. De vrijdag daarop waren ze terug en visten ze weer.

Ook nu zijn er Joodse Gouwenaars die lastiggevalen worden. In december 2019 verscheen een aangrijpend interview met David en Miriam uit Gouda in 'Joods Nu'. David is in 2016 zwaar mishandeld en uitgescholden terwijl hij een Gouds cafe bezocht. De daders zijn in hoger beroep vrijgesproken. De verbrijzelde heup en het bebloedde gezicht zijn genezen. De geestelijke wond schrijnt.

Mag ik u oproepen elkaar lief te hebben? Zoals in de Psalmen staat. Het liedboek van Israël. 'Wijk af van het kwaad, doe het goede, zoek de vrede en jaag die na.' Hoe kun je totalitaire ideologie voorkomen? Filosofe Hanna Arendt: 'Ga op visite bij de gedachten van anderen. Koester diversiteit.'

Nog eenmaal naar de familie van Arnon Grunberg. Huiveringwekkend beschreven in 'Bij ons in Auschwitz.' Hij las het zelf voor in radioprogramma *De Taalstaat* van afgelopen zaterdag. De schrijver laat zijn moeder aan het woord. Ik paraphraseer:

'Mama was links uitgestapt. Ik rechts. Ik was 17 jaar en vroeg of ik naar mijn moeder mocht. 'Nein' zei de kampbewaarder. Mijn moeder liep weg. Het zou de laatste keer zijn dat ik ze zag. Mama was 41 jaar toen ze vergast werd.'